

студентами та практиками, а також підвищити якість соціальної роботи в цілому.

Таким чином, системи управління навчанням виступають потужним інструментом професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Вони забезпечують інтеграцію теорії та практики, сприяють формуванню компетентностей, підтримують індивідуалізацію навчання та підвищують якість освіти. LMS відкривають нові перспективи для розвитку професійної освіти, відповідають сучасним викликам і потребам суспільства, а також створюють умови для формування цифрової культури майбутніх фахівців соціальної сфери.

#### **Список використаних джерел**

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 54. № 4. С. 1–18.
2. Лисенко І. М. Організація дистанційного та змішаного навчання на платформі Moodle. *Наукові записки [Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя]. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2023. Вип. 2. С. 79–88.
3. Мосіюк О. О. Використання системи moodle для організації змішаного процесу навчання майбутніх видавців комп'ютерній графіці. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 3. С. 97–101.
4. Стрілець С. І., Запорожченко Т. П. Основи роботи в середовищі Moodle: навч. Посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 60 с.

**Андрій Ушаков**

*здобувач третього рівня вищої освіти  
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка  
м. Тернопіль*

#### **ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

*У статті порушено проблему формування комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи у процесі професійної підготовки. Акцентовано увагу на необхідності використання інтегративного підходу, що передбачає поєднання теоретичної, практичної та комунікативної складових професійного навчання.*

*Висвітлено роль професійно орієнтованих дисциплін, практичної підготовки, менторства та практик «вуличної комунікації» у розвитку комунікативних умінь майбутніх соціальних працівників. Зазначено, що впровадження інтерактивних і практикоорієнтованих форм навчання у межах освітніх компонентів «Комунікація професійної діяльності», «Менеджмент соціальної роботи», «Соціальна терапія» та інших сприяє формуванню здатності до ефективної професійної взаємодії, розвитку емпатії, навичок конструктивного діалогу та готовності до роботи з різними категоріями клієнтів.*

**Ключові слова:** професійне спілкування, професійна підготовка, майбутні фахівці соціальної сфери, майбутні бакалаври соціальної роботи, комунікативна компетентність, менторська діяльність, вулична робота.

Соціальна робота належить до сфери допомагаючих професій, у межах яких професійна діяльність ґрунтується на ефективній міжособистісній взаємодії, підтримці та налагодженні конструктивної комунікації з клієнтом. Майбутній соціальний працівник повинен не лише надавати кваліфіковану допомогу, а й уміти формувати довірливі взаємини, мотивувати клієнта до подолання життєвих труднощів, сприяти розвитку віри у власні можливості та створювати умови для продуктивного спілкування. Важливого значення набуває здатність фахівця не тільки переконливо висловлювати власну думку, консультувати й підтримувати, а й уважно слухати, розуміти емоційний стан співрозмовника та адекватно реагувати на його потреби. Сукупність зазначених умінь, навичок і особистісних якостей інтегрується у комунікативній компетентності, яка є важливою складовою професійної підготовки майбутніх бакалаврів соціальної роботи.

Імпонує визначення комунікативної компетентності, запропоноване О. Соболєнко й О. Крикуною: «це система внутрішніх ресурсів ефективного розв'язання фахових завдань з позицій спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь, навичок особистості» [4, с. 179]. К. Штомпель наголошує, що «комунікативна компетентність майбутніх фахівців у галузі соціальної роботи є комплексом знань, навичок та умінь, необхідних для ефективної взаємодії з людьми у різних соціальних ситуаціях, виявлення здатності розуміти потреби інших, встановлювати та підтримувати позитивні стосунки, ефективно спілкуватися, вирішувати конфлікти та працювати в команді» [5, с. 190].

Специфіка комунікації соціального працівника полягає насамперед у тому, що професійна взаємодія відбувається з клієнтом, який перебуває у складній життєвій ситуації або кризовому стані. Прагнення людини якнайшвидше розв'язати власну проблему нерідко супроводжується емоційною напруженістю, дратівливістю, потребою у підвищеній увазі, підтримці, співчутті та розумінні. Це може ускладнювати конструктивний діалог, знижувати здатність клієнта до об'єктивного аналізу ситуації та перетворювати спілкування переважно на емоційний монолог. За таких умов професійна діяльність соціального працівника потребує сформованої комунікативної компетентності, важливими складниками якої є вміння вести етичний діалог, активно слухати, проявляти емпатію, толерантність, емоційну стійкість і здатність вибудовувати довірливу взаємодію з клієнтом.

Морально-етичне спілкування передбачає опору на гуманістичні та етичні принципи, урахування індивідуально-психологічних особливостей клієнта, розуміння його проблеми та специфіки поведінки в умовах фрустрації. Стан фрустрації змінює звичні моделі поведінки людини, що необхідно враховувати соціальному працівникові у процесі професійної взаємодії. Важливо усвідомлювати, що прояви емоційної нестабільності чи неадекватної поведінки часто зумовлені стресовою ситуацією, яка потребує підтримки та конструктивного розв'язання. Саме сформована культура морально-етичного спілкування дає змогу соціальному працівникові здійснювати продуктивну комунікацію, коректно поводитися у кризових ситуаціях і надавати максимально ефективну професійну допомогу.

У сучасній науково-педагогічній літературі представлено різні підходи до формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи [1; 2], проте особливий науковий інтерес становить саме інтегративний підхід, оскільки він забезпечує цілісне поєднання теоретичної, практичної та особистісної складових професійної підготовки.

Реалізація інтегративного підходу до формування комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи передбачає взаємозв'язок професійно орієнтованих дисциплін, практичної підготовки, організацію менторства як важливих компонентів професійної комунікативної підготовки, а також упровадження практик «вуличної комунікації» у межах практичних занять із освітніх компонент («Комунікація професійної діяльності», «Менеджмент соціальної роботи», «Соціальна терапія» тощо).

Під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін («Вступ до спеціальності», «Теорія соціальної роботи», «Основи PR», «Тренінгові технології», «Технології соціальної роботи» тощо) здобувачі освіти закріплюють набуті знання, опановують особливості спілкування з різними категоріями населення. На рівні теоретичної підготовки, практичних занять і моделювання професійних ситуацій майбутні соціальні працівники набувають умінь слухати й чути клієнта, здійснювати комунікацію з людиною, яка перебуває у складній життєвій ситуації, враховувати їхні вікові, статусні та індивідуально-психологічні особливості, моделювати способи розв'язання конфліктних ситуацій, ухвалювати професійні рішення, здійснювати конструктивний діалог та аргументовано відстоювати власну позицію.

Важливу роль у формуванні комунікативної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи відіграє виробнича й професійно орієнтована практики. Саме в умовах реальної професійної діяльності відбувається закріплення та вдосконалення комунікативних умінь. Під час проходження практики здобувачі освіти мають можливість спостерігати за особливостями професійної комунікації соціального працівника, аналізувати труднощі, що виникають у взаємодії з різними категоріями клієнтів, а також способи їх подолання. Безпосереднє включення у професійну діяльність сприяє застосуванню набутих під час навчання комунікативних знань, розвитку вмінь вести діалог, встановлювати довірливий контакт, аналізувати власну поведінку та вдосконалювати професійно значущі якості.

У процесі професійно орієнтованої практики здобувачі освіти набувають досвіду комунікації з різними категоріями населення, що дає змогу оцінити рівень власної готовності до ефективної професійної взаємодії та виявити напрями подальшого професійного саморозвитку. Водночас важливим і перспективним компонентом формування комунікативної компетентності є менторинг, який сприяє професійній підтримці, розвитку навичок міжособистісної взаємодії та формуванню професійної впевненості майбутніх соціальних працівників.

Характеризуючи менторингову діяльність, Л. Сакун, Ю. Веденіна, Д. Ващенко підкреслюють, що «її сутність можна визначити як метод навчання та розвитку персоналу, під час якого більш досвідчений працівник ділиться знаннями зі своїми колегами протягом певного часу» [3, с. 88].

Слід зазначити, що менторинг спрямований на вдосконалення та розвиток менти як особистості, а також на формування професійно

значущих якостей і здібностей майбутнього соціального працівника, зокрема у сфері комунікативної діяльності. Процес формування комунікативних навичок під керівництвом ментора відбувається найбільш ефективно, оскільки ґрунтується на безпосередній професійній взаємодії, підтримці та передачі практичного досвіду. Особливість менторингу полягає в тому, що в процесі навчання менти ментор також удосконалює власні професійні та соціально-комунікативні компетентності, розширює досвід міжособистісної взаємодії та професійного спілкування. Така взаємодія сприяє формуванню партнерських відносин, розвитку професійної рефлексії та підвищенню рівня готовності майбутніх бакалаврів соціальної роботи до ефективної комунікації з різними категоріями клієнтів.

Ще одним ефективним засобом формування комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи є практика «вуличної комунікації», яка організовується в межах практичних занять з освітніх компонент «Технології соціальної роботи» й «Практикум з соціальної роботи». Практика «вуличної комунікації» розглядається як особливий вид міжособистісної взаємодії, що передбачає спілкування з незнайомими людьми у повсякденних життєвих ситуаціях – у транспорті, магазинах, парках, громадських місцях тощо. Такий формат комунікації сприяє розвитку вмінь встановлювати контакт із незнайомими співрозмовниками, привертати їхню увагу, ініціювати діалог і підтримувати конструктивну бесіду. У процесі такої взаємодії майбутні соціальні працівники вчаться аргументовано висловлювати власну позицію, обговорювати соціально значущі проблеми, виявляти емпатію, переконувати співрозмовника та сприяти прийняттю конструктивних рішень. Практика «вуличної комунікації» також формує впевненість у професійному спілкуванні, гнучкість комунікативної поведінки та готовність до взаємодії з різними категоріями клієнтів у реальних соціальних умовах.

Підтримуємо О. Соболєнко й О. Крикунову в тому, що «формування комунікативної компетентності студентів неможливе без врахування специфіки майбутньої професії, яка має відображати ситуації із професійної діяльності; процес вирішення засобами мови невербальних, поведінкових завдань; готовність до взаємодії з партнером у мовному спілкуванні; розширення комунікації; розвиток мовного чуття; рефлексивну діяльність; процес навчання у діалоговому режимі» [4, с. 181].

Отже, формування комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи має здійснюватися системно, на засадах інтегративного та практикоорієнтованого підходів. Комунікативна компетентність виступає не лише важливою професійною якістю соціального працівника, а й необхідною надпрофесійною навичкою, що забезпечує ефективну взаємодію з клієнтами та успішну професійну діяльність. Її сформованість сприяє професійній адаптації майбутніх фахівців соціальної сфери, розвитку впевненості у спілкуванні, підвищенню результативності соціальної роботи, а також створює передумови для профілактики професійного вигорання та професійної деформації.

#### **Список використаних джерел**

1. Ковальова О. А. Модель соціально-комунікативної компетентності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2014, № 11 (30) /11, 27–33.
2. Олійник К. С. Характеристика комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників як невід'ємного складника професіоналізму. *Інноваційна педагогіка*, 2019, Вип. 18. Т. 2, 50–54.
3. Сакун Л. М., Веденіна Ю. Ю., Ващенко Д. В. Застосування менторингу для стимулювання працівників підприємств. *Економічний форум*, 2020, 3, 84–88.
4. Соболенко О. І., Крикунова О. В. Комунікативна компетентність майбутнього соціального працівника у змісті фахової підготовки. *Modern engineering and innovative technologies*, 2020, 24(5), 178–182.
5. Штомпель К. Комунікативна компетентність у професійній діяльності соціального працівника. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2025, Вип. 2 (15), 186–192.

**Світлана Чернета,**  
доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач кафедри соціальної роботи  
та педагогіки вищої школи,  
Волинський національний  
університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

#### **СПРИЯННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

*Автор розглядає сприяння зайнятості молоді як пріоритетний напрям державної соціальної політики, визначає основні проблеми працевлаштування та роль державних інституцій у їх вирішенні,*